

CONSIDERAȚII PRIVIND INTEGRAREA REPUBLICII MOLDOVA ÎN SPAȚIUL SOCIOECONOMIC EUROPEAN

Valeriu ZBÂRCIOG,
doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar

Pe om îl face mare nu clipa triumfului, ci cea a încercărilor.
«Dacă sufletul unui popor capătă obișnuința de a trai mai mult
în afară și a se lăsa să fie guvernat și copleșit de această lume,
accasta vine de la limpezimea aerului, de la frumusețea
luminii, de la vioiciunea culorilor și a formelor.
Dimpotrivă, o lume leneșă, urâta, un aer greu, cețos, care
îneacă formele, silesc spiritul omenesc să se închidă în el însuși, să se nutrească
din propria-i substanță și să impună lumii din afara sa felul său launtric de a fi»
Emile Gaston Boutmy (1835-1906), filozof francez

112

RÉSUMÉ

Dans son évolution historique l'humanité a enregistré une succession de systèmes économiques dont l'analyse est utile et nécessaire tant pour l'histoire économique que pour l'identification des directions futures d'évolution.

On expose dans cet article les considérations concernant l'intégration de la République de Moldova dans l'espace socio-économique européen.

Dat fiind faptul că spre scopuri conduc eforturile, și nu doar dorințele, evoluția vieții social-economice a fiecărei țări poate fi percepută sub două unghiuri de vedere:

a) în sensul îngust al cuvântului – formatul național;

b) în sensul larg al cuvântului – aspectul internațional.

În timp, linia directoare a dimensiunii internaționale a vieții economice a fost, este și va fi impulsionată de obiectivul-cheie – tendința de a asigura populației un trai decent. Inițial, diviziunea internațională a muncii avea, în calitate de suport, avantajele naturale și geografice (bogățiile subterane,

fâșiile imense de pădure, pământul fertil etc.).

A) Avantajele în confecționarea mărfurilor și poziționarea țărilor pe piață

Un producător (o țară) poate alege între diferite combinații ale factorilor de producție. Alegerile respective reies, pe de o parte, din principiul avantajului absolut, conform căruia o persoană, o întreprindere, o țară ce produce mărfuri cu cheltuieli materiale și umane mai mici are avantaje pe piață. Pe de altă parte, respectiv individul, țara, pot beneficia de avantaje comparative: capacitatea de

a produce cu costuri de oportunitate mai mici. În acest context economistul francez Charles Gide (1847-1932) sublinia: «Un profesor de botanică sau un medic pot fi grădinari foarte iscusiți și, cu toate acestea, pot găsi avantajos să-și încredințeze grădina unui grădinar mai puțin iscusit decât ei, pentru ca să-și consacre tot timpul studiilor, iar altul – bolnavilor».

Economistul englez David Ricardo ilustrează în 1817 în lucrarea "On the Principles of Political Economy and Taxation" exemplul Angliei și Portugaliei ce produceau vin și îmbrăcăminte în baza beneficiilor specializării și comerțului.

Astfel, conceptul ricardian a permis lumii să perceapă că comerțul internațional în antichitate și în evul mediu nu avea un caracter general și, de aceea, era concentrat în mâna câtorva popoare, favorizate de situația lor maritimă.

Cu scurgerea timpului, conceptul ricardian a specificat conturarea a două tipuri de țări. **Pe de o parte**, în sec. XVI-XVIII, țările europene ce pășeau una după alta (mai întâi Anglia și Olanda, apoi Franța, Germania etc.) în etapa dezvoltării agroindustriale în care capitalismul, sub lozincă *laissez faire*, începe să străntoreze sistemul feudal. Concomitent, înflorirea comerțului pe care poporul englez l-a cunoscut de timpuriu, a transformat Marea Britanie în atelierul manufactural al lumii și regina mărilor și oceanelor¹.

Marea Britanie, promovând o politică comercială liberală, a cules cu succes roadele cauzate de înflorirea comerțului internațional.

Englezii au acceptat politica comercială liberală fiindcă situația lor insulară i-a pregătit pentru aceasta în toate aspectele:

- după filozoful și sociologul francez Alfred Jules Emile Fouillée (1838- 1912), «le îngăduia mai multă unitate în întreprinderi, ei puteau să-și potolească între ei certurile ce apăreau și să ajungă, astfel, mai curând, prin divergențe mutuale, la un oarecare echilibru final»;

- le-a determinat modul dezvoltării lor istorice, le-a conturat natura instituțiilor țării și evoluția lor naturală, unitară;

- prin asistența instituțiilor țării au modelat, în mod original, trăsăturile, conștiința, personalitatea, individualismul englezilor. Englezul este de două ori persoană: mai întâi, ca individ, apoi ca membru al celei mai individualiste națiuni;

- a alimentat motivul pentru care Anglia, cu granițele ei fixate clar de mare, a și fost cea dintâi din Europa, care la sfârșitul Evului Mediu a realizat posibilitatea conceperii națiunii engleze.

Ca urmare, Anglia dobândise către începutul sec. XIX, teritorii imense, colonii bogate în toate colțurile lumii. Prin urmare, cu perfecționarea mijloacelor de navigație, englezii devin o națiune deschisă spre toate părțile globului.*

* Anglia, înconjurată de Ocean, constituia o adevărată fortăreață. Aceasta este una din cauze că dinastia în Anglia, după D. Drăghicescu (lucrarea citată, p. 66-67), n-a avut tăria și statornicia dinastiei franceze. Tocmai șase dinastii de origine diferită se perindară pe tronul englez. Dinastii adesea străine, prin urmare - nepopulare, ele nu dispuneau nici de segmentul suprem, puterea armată. De aceea, mai întâi nobilii, apoi orașele, rând pe rând, emancipaseră și alcătuiseră puterea deliberativă, care se împotrivi cu îndârjire creșterii puterii centrale a regelui. În aceste condiții se dezvoltă individualismul englez, independența caracterului, îndrăzneala inițiativei. Aceste condiții istorico-sociale îngăduiseră înflorirea de timpuriu a vieții sociale, mai întâi sub forma agricolă, apoi - comercială și ulterior - industrială. La rândul său, descoperirea Americii a dat un nou impuls dezvoltării comerțului englez.

Formele specifice de viață ale poporului englez au și condiționat ca prima națiune pe Terra să fie cea engleză.**

B) Conexiunea transformărilor fundamentale în economia țării și sufletul poporului.

Concomitent cu dezvoltarea economică a țării, sufletul englezilor suferă transformări fundamentale:

- în perioada timpurie de dezvoltare, lipsa administrației centrale puternice a condus la favorizarea individualismului, caracterului liber și neatârnat, inițiativei și voinței puternice și la constrângerea spiritului de generalizare. Ulterior, cu apariția noilor condiții de viață, englezii își dezvoltă deja cu încăpățănare aptitudinea generalizatoare și, astfel, au rupt cercul vicios al dezvoltării unilaterale a personalității;

- se extinde simțul sociabilității, iar individualismul persoanei lasă loc intervenției statului;

- englezii devin mai toleranți și mai deschiși, sporește încrederea în guvern: legislația socială condiționează până în cele mai mici amănunte igiena și curățenia atelierelor. Administrația centrală controlează, cu ajutorul inspectorilor, funcționarea puterii locale;

- se cunoaște, că funcția inteligenței constă în perceperea generalului în particular, a ordinii în dezvoltarea naturii, a simetriei și a ritmului în zgomotul de sunete și în încălcirea de linii și de forme. Această putere a intelectului nu se dezvoltă de la sine, ci necesită anumite condiții. Ea apare atunci când un popor dispune de o putere

centrală viabilă și eficace, în stare să unifice și să armonizeze societatea în ansamblu.

Cu ieșirea englezilor peste tot în lume, deficiențele spiritului englez cunosc tendința de a se reduce și chiar de a dispărea. Spre exemplu, lipsa caracterului abstract de generalizare sau de universalitate, fie în idei sau în sentimente, începe să fie mai puțin simțită. Despre aceasta semnifică, de exemplu, generalizările biologilor Charles Robert Darwin (1809-1882) și Thomas Henry Huxley (1825-1895), filozofia lui John Stuart Mill (1806-1873), sistemul vast și coerent de filozofie al lui Herbert Spencer (1820-1903) prezintă semnele care vestesc existența unei intelectualități viguroase și a echilibrului poporului englez.

Pe de alta parte, istoria conturează și o altă tendință de dezvoltare. Conform opiniei filozofului german Immanuel Kant (1724-1804), reprezentant al iluminismului european, legăturile comerciale nu sunt suficiente pentru a deschide și a lărgi automat sufletul. Comerțul, ca și aristocrația, se consideră că sunt puține sociabile. «Afacerile proprii separă o casă de comerț de celelalte». Astfel, Germania, Rusia și alte țări care în timpurile respective n-au beneficiat de avantajele Marii Britanii au înclinat spre politici de protecție a pieței interne de expansiunea fluxurilor de mărfuri străine.

Cu timpul, diviziunea internațională a muncii condiționează schimbări structurale spectaculoase. Concomitent, în cadrul economiilor naționale se cristalizează două ramuri: cu capital intens sau muncă intensă.

** Conform Dicționarului Enciclopedic Ilustrat, Chișinău, «Cartier», p. 769 (poporul – forma istorică a comunicării umane, superioară numeric și calitativ tribului și anterioară națiunii, în care membrii locuiesc același teritoriu, vorbesc aceeași limbă și au aceleași tradiții culturale, p. 620 - «națiunea prezintă forma istorică de comunitate umană, constituită ca stat, apărută în perioada de trecere de la feudalism la capitalism pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă, în esență, în comunitatea culturii naționale și în conștiința originii comune».

Astfel, pe prim-plan în afaceri se situează calitățile și performanțele capitalului material sau ale forței de muncă.

Către anul 1935, în știința economică, apare, prin intermediul economiștilor suedezi Heckscher (1879-1952) și Ohlin (1899-1979), modelul comerțului exterior ce explică cauzele diferențierii cheltuielilor comparative în producerea de mărfuri în diverse țări. Concomitent, devine importantă cota de participare în fabricarea de mărfuri a diferiților factori de producție. Sub acest aspect, o sensibilitate deosebită obține gradul de asigurare a țărilor cu anumiți factori de producție. Acest unghi de analiză permite identificarea criteriilor de apreciere a gradului de dezvoltare a țărilor.

Economistul american V. Leontieff, laureat al premiului Nobel (1973), atenționează că dacă se ia în considerare toată gama cheltuielilor ce desăvârșesc relațiile economice externe, atunci se observă că exportul poate îmbina mărfuri atât cu munca intensă, cât și cu capitalul intens. Sub acest aspect, fiecare țară trebuie să se determine și să decidă: ce este mai avantajos să exporte?

Teoria economică a influențat și a condiționat atât apariția de noi tipuri de economie (economia neoliberală, neoclasică, socială de piață, experimentul comunist), cât și modificarea vectorului internațional și european de colaborare economică.

Astfel, în prima jumătate a sec. XIX colaborarea internațională avea la baza sa numeroase uniuni vamale constituite între statele europene. Însă existența acestora n-ar fi fost posibilă fără procesul de formare a statelor europene independente.

De exemplu, poporul german a avut de-a lungul istoriei granițe bizare, aflate mereu în metamorfoze cu adevărat

apocaliptice. Teritoriul Germaniei era locuit în antichitate de triburi germanice, celtice și slave. Teritoriul respectiv devine în sec. I-IV provincie a Imperiului Roman. În sec. VI-VIII, ținuturile triburilor alemanilor, turingiilor, frizilor, saxonilor și bavarezilor sunt incluse în Regatul Francilor, care atinge apogeul sub Carol cel Mare (768-814). După destrămarea Imperiului Carolingian (sec. IX) începe existența de sine stătătoare a Germaniei.

Sec. XI-XII sunt marcate de lupta dintre împărații germani și papalitate. În sec. XIII se constituie «Hansa» - uniune comercială a orașelor de la Marea Baltică și Marea Nordului, al cărei nucleu erau orașele germane Lubeck, Bremen și Hamburg. «Hansa» a existat până în a doua jumătate a sec. XVII. În perioada înfloririi sale «Hansa» îmbrățișa peste 170 de orașe, jucând concomitent și un rol politic³.

Germania, ca și Franța, erau deschise tuturor influențelor, curentelor, războaielor. Rezultatul l-a constituit dezvoltarea puterii centrale a statului în forma monarhiei absolutiste. Germania n-a ajuns niciodată în condițiile anarhiei la unificare, deoarece provinciile germane duceau o viață independentă atât unele de altele, cât și de imperiu. Legăturile provinciilor cu imperiul erau mai mult aparente. Puterea împăratului asupra provinciilor era pur nominală și atât de slabă, încât acestea, în fine, în măsura importanței lor, deveniră regate.

În schimb, regatele germane erau organizate militarmente. Prusia prezenta modelul cel mai reușit al acestei instituții. Otto Bismark (1815-1898) - primul-ministru al Prusiei din 1862, a realizat unificarea Germaniei în urma războaielor purtate cu Danemarca, Austria, Franța (1864-1871). A creat Confederația Germaniei de Nord după înfrângerea Austriei la Sadowa în

1866. După anexarea Alsaciei și Lorenei, în 1871, a proclamat Imperiul German. Cancelar al Reich-ului în 1871-1890, O. Bismark a aplicat o politică autoritară, dură, pentru întărirea puterii statului. După primul război mondial, Germania se proclamă republică (1918). Prin Tratatul de Pace de la Versailles (1919), Germania pierde toate coloniile, precum și provinciile Alsacia și Lorena.

Comparativ, înainte de 1871, Germania se afla în starea în care se aflase Franța înainte de Ludovic al XI-lea, rege al Franței (1461-1483) care promovase o politică de centralizare a statului, substituind, astfel, anarhia feudală.

Istoriceste, de altă natură erau lucrurile în Franța. Aici, teritoriul era unit, masiv, echilibrat între limite firești și de o întindere mijlocie, numai bună pentru a fi îmbrățișată de monarhie. Ca rezultat, Franța depăși cu câteva veacuri dezvoltarea Germaniei. Complica situația și faptul că națiunea germană era întretăiată pe propriul teritoriu de populații de origini și rase diferite (boemi, moravi, polonezi, unguri). Acestea n-au putut fi asimilate, de aceea prezentau un fel de corpuri străine ce împiedicau unificarea Germaniei.

Prin urmare, într-un anumit sens, Germania era inferioară Franței și Angliei. În alt sens, Germania era superioară, deoarece națiunea germană se constituie într-o unitate politică fie și nominală și într-o unitate de cultură și limbă reală cu mult înaintea Angliei și Franței. Deci pe coordonata timp, imperiul german are o formă nebuloasă de pe la mijlocul evului mediu. În schimb, națiunea germană a realizat unitatea de cultură și de limbă chiar de la începutul înființării sale.

În consecință, nici mentalitatea, nici inteligența germană n-au putut câștiga armonia, echilibrul, claritatea, luciditatea,

limpezimea inteligenței franceze. Dimpotrivă, inteligența germană era greoaie, puțin neliniștită, lipsită de finețe și de mlădiere. După Alfred Fouillée «spiritul german, care vrea să vadă multe lucruri dintr-odată, este larg și tulbure. De aici și provine predilecția germanului pentru sistemele largi și nebuloase de filozofie. Acestea sunt apucăturile unitare ale unui spirit, care se formează într-o societate formal și insuficient unificată, în care puterea centrală de coordonare și sistematizare este slabă». După istoricul german Leopold von Ranke (1795-1886) «această rasă colosală stăruie cu atât mai mult asupra unei idei, cu cât ea este mai neînsemnată». Prin urmare, portretul «sufletului german oglindește... perfect harta istorico-geografică a acestei națiuni»⁴.

C) Contururile mișcării pan-europene

Pe parcursul a peste o sută de ani de istorie modernă (începând cu 1800 și până la primul război mondial), statele bătrânului continent au format, în funcție de gamele lor de interese, grupuri de influență economică și politică. Relevant, în acest sens, este șirul de state europene - Germania, Imperiul Habsburgic, Rusia țaristă, Franța, Anglia, Italia și altele, care au creat uniuni politice ce au jucat un rol substanțial în evoluțiile istorice condiționate de rezultatele cu care s-au încheiat primul și al doilea război mondial.

Europa, ieșită din primul război mondial cu o nouă geometrie, dictată la Versailles de puterile învingătoare, avea să cunoască, în perioada interbelică, un puternic reviriment spiritual al ideilor, vizând unificarea europeană.

Astfel, mișcarea pancuropeană, apărută la Congresul Științelor Politice de la Paris (1900), avea să se desăvârșească teoretic

în deceniul al treilea al sec. XX, în lucrările de referință «Pancuropene», editată în 1927 de contele, gânditorul politic și militantul federalist european de origine austriacă Richard Nicolaus Von Coudenhove-Kalergi (1894-1972) și «Europe», scrisă de politicianul francez Eduard Herriot în 1930.

Concomitent, pe fundalul intensei activități a Societății Națiunilor, se încerca organizarea la scară planetară a «alianței eterne pentru consolidarea păcii «universale». Astfel, pionierii integrării europene preconizau «o înțelegere regională» pentru «organizarea cooperării politice, economice și intelectuale în Europa».

Proiectul Statelor Federale ale Europei (sau Statelor Unite ale Europei) a fost prezentat cu o remarcabilă viziune de Coudenhove-Kalergi la Congresul Pan-European de la Berlin în 1930. Proiectul conținea patru capitole ce se refereau la Federația Europeană, obligațiunile părților, organele federației și finanțele acesteia⁵.

Cetățenii federației se numeau «cetățeni europeni», iar sediul urma să fie stabilit într-un oraș, care nu era capitală de țară. Diferențele (divergentele) dintre statele federației le judeca un organ numit Curtea Federală, iar cele dintre statele din federație și alte state urmau să fie supuse Societății Națiunilor sau Curții Permanente de Justiție Internațională.

Se prevedea ca minoritățile naționale să se bucure de drepturi egale cu ale majorității, permițându-li-se liberul exercițiu al limbii, școlilor, religiei și presei. Tratatelor comerciale dintre statele federației trebuiau să fie axate pe principiul clauzei națiunii celei mai favorizate.

O semnificație specifică în relațiile

dintre țări prezenta piața valutară. Ilustrând specificul acestei piețe, economistul american P. H. Lindert susține că «piața valutară prezintă o zonă, în care este riscant să te bazezi pe intuiția tradițională (adică, de fiecare zi). Relațiile valutare afectează fluxul de mărfuri și capital, colaborarea tehnico-științifică și umanitară, schimbul cultural și turismul etc.

Obiectul tranzacției pe piața valutară este procurarea și vânzarea valutei diferitelor țări. Spre deosebire de prețul altor mărfuri, cursul valutar prezintă rata, la care o valută poate fi tranzacționată în schimbul alteia. De exemplu, 1 dolar SUA - pe 12 lei moldovenesti sau 1 leu pe 0,083 dolari.

D) Interferența coordonatelor de dezvoltare a Republicii Moldova și vectorului european

Ce determină mărimea cursului de schimb în condițiile în care standardul de aur este depășit? În ce constă managementul mișcării Republicii Moldova spre integrarea europeană?

Remarcăm aceste două întrebări din setul de probleme legate de funcționarea unei țări într-o Europă integrată din motivul că deciziile, atât la nivel micro-, cât și macro-, în republică sunt tratate adesea foarte simplist :

a) factorii de decizie, oamenii de afaceri din Republica Moldova au «decis» că este mai «convenabil», mai «ușor» să se exporte forța de muncă (să aibă loc exodul populației), decât să se depună eforturi de a produce în republică și apoi să se exporte mărfurile și serviciile în baza avantajelor comparative. A rămas în umbră și implementarea

Planului de Acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova (2005-2007).^{***}

Poate că factorii de decizie din republică se tem, nu știu, nu pot și nici nu vor să fie sinceri atât cu sine, cât și cu cei pe care îi conduc, de aceea «preferă» exodul populației care aduce anual în republică valută de miliarde de dolari? Conform datelor Ministerului Dezvoltării Informaționale, numai pe parcursul anului 2006, din republică au plecat pentru a se stabili cu domiciliul permanent în străinătate 6685 persoane. În SUA - 612 persoane, în Germania - 253 de persoane, în Israel - 201 persoane.

b) actualmente, situația din economia republicii este atât de controversată, încât lasă de dorit entuziasmul antreprenorial al cetățenilor. Structura socială a republicii ne sugerează existența unei societăți dependente întru totul doar de stat și preocupată, îndeosebi, de problema supraviețuirii.

În schimb, specificăm noi, unii cetățeni din republică și-au «ales» calea de a se manifesta în Europa. Astfel, în comuna Sărata Nouă, sărăcia face ravagii. În multe gospodării există case de lut, cu geamuri sparte și acoperișuri de paie, care pot fi întâlnite, practic, la fiecare pas. Însă în situația veniturilor mici sătenii totuși se încumetă să-și procure până și câte două antene parabolice (la un preț de sute de dolari) pentru a privi sute de canale TV.

Oamenii sunt optimiști deoarece se socotesc «informați pînă în măduva oaselor», ținându-și găsesc, astfel, ocupație. Au început să instaleze antene parabolice și speră că peste câțiva ani vor trăi ca europenii.

Dacă vor stabili că localitatea lor rurală are cele mai multe antene parabolice pe cap de locuitor din republică, atunci ei vor putea lua în contact neapărat reprezentanții Căminului de Recurșuri Huiness⁶.

E) Managementul mișcării republicii spre integrarea europeană

Identificarea răspunsurilor la întrebările legate de managementul mișcării republicii spre vectorul european este dificilă, fiind contradictorie atât în aspect politic, juridic, procedural, bugetar, cât și în aspect tehnologic.

Pentru exemplificare, ne vom referi la problematica legată de statutul țării care tinde spre Europa. Uniunea Europeană (UE) acceptă în calitate de candidați la aderare doar țările ce percep integrarea europeană ca un proces dinamic și consecvent al reforme direcționate spre edificarea unei economii de piață competitive, democratizarea țării, asigurarea independenței justiției, liberalizarea mass-mediei, iar pe plan extern promovarea politici bine calculate, echilibrate și stabile.

Tratatele de constituire a UE relevă că orice stat situat în Europa, care îndeplinește condițiile de aderare, își poate identifica și declara opțiunea sa. Republica Moldova este un stat european și poate

^{***} Andrzej Ananicz - diplomat polonez, fost negociator - șef - adjunct pentru problemele UE al Poloniei, a specificat pe 26 martie 2007, la masa rotundă, organizată pe tema integrării europene la Chișinău: «Începând cu anul 1989, Polonia a realizat foarte rapid reformele economice. Noi am avut mai puțini bani pe cap de locuitor, spre deosebire de Moldova, dar am avut o perspectivă bună, pentru că munca a fost una de zi cu zi și s-a soldat cu reforme economice foarte profunde. În ce privește aspectul politic, din câte știu din ultimul raport al Comisiei Europene, Moldova se află într-o situație mai proastă decât Polonia la acel moment. După 1990 noi nu am fost niciodată criticați în ceea ce privește... respingerea libertății mass-media sau imixtiunea sistemului judiciar. Pe acestea noi le-am eliminat de la început. Dar, din câte știu, Comisia Europeană critică astăzi Moldova în aceste două domenii».

Referitor la doleanțele Chișinăului de a obține un regim de vize identic celui acordat României și Bulgariei în perioada de preaderare, A. Ananicz a menționat: «Am impresia că ceea ce solicită acum Moldova este un salt similar cu metoda leninistă, adică, se vrea un salt din feudalism, omițând capitalismul... Cunoscând cum se iau deciziile la Bruxelles, cred că dacă Moldova va continua să insiste asupra acestei poziții, va trebui să aștepte».

spera la aderare, însă atât timp cât lasă de dorit reformele și progresele vizibile pe plan intern, șansele republicii de a părăsi statutul de stat vecin al UE sunt modeste.

Actualmente, Moldova este percepută ca un stat în care domină tendința de migrațiune ilegală enormă. Situația se complică și datorită faptului că migrația ilegală nu poate fi stopată prin intermediul restricțiilor, mai efective sunt modernizarea și europeanizarea țării.

La rândul său, aderarea la UE generează diverse variante de modele de dezvoltare, cum ar fi «Europa cercurilor concentrice», «Europa cu geometrie variabilă» sau o «Europă cu două viteze», conceptul «pilonilor europeni» etc.

Conceptul cercurilor concentrice prevede următoarea evoluție a lucrurilor:

- cercul central (nucleul) îl constituie statele membre ale UE;
- cercul al doilea este prezentat de membrii Zonei Economice Europene (EEA)⁷;
- al treilea cerc îmbrățișează statele europene care au acorduri de asociere la UE;
- în final, cercul compus din statele Central - și Est-Europene care vor să adere la UE.

Conceptul cercurilor concentrice permite mișcarea țărilor dintr-un cerc în altul.

Prin urmare, componența cercurilor este dinamică și conturează modul de funcționare a UE. De exemplu, nucleul conține activități la care participă toate statele membre. Al doilea cerc cuprinde activitățile în care statele membre pot alege să se implice sau nu. Cercul trei de acțiuni oferă și opțiunea participării unor state nemembre. Adoptarea deciziilor în cercurile doi și trei nu se efectuează conform procedurilor Tratatului de la Roma (limitate la deciziile luate în cercul întâi), ci prin proceduri interguvernamentale.

Modelul «Europa geometriei variabile» (în franceză poartă denumirea de «Europe a la carte») conturează existența:

a) «activități-cheie», la care toate statele membre trebuie să ia parte;

- b) activități la care statele membre decid singure să participe sau nu la o activitate.

Dacă aceleași state decid mereu să nu participe la noile activități, atunci apare noul model «Europa cu două viteze»⁸.

F) Conceptul «capacității de absorbție» a UE

Extinderea Uniunii Europene până la 27 de țări - membre înaintea pe primul plan problema limitelor extinderii acestei organizații economice în următorii ani până la 33 sau 37 de țări⁹.

În 2004, fostul Comisar european pentru extindere, Günter Verheugen, a specificat,

foarte mult un răspuns. Și nu există garanții că răspunsul va fi pozitiv».

Referitor la viitorul european al Republicii Moldova A. Ananiev a precizat: «Nu se pune problema dacă Moldova va adera cândva la UE, ci când se va întâmpla acest lucru. Cea mai mare parte a populației Moldovei dorește aderarea țării la UE. Rămâne doar ca și politicienii să vrea sincer același lucru», iar «pentru a demara negocierile cu UE țara trebuie să răspundă, înainte de toate, la o întrebare simplă: «Suntem siguri de ceea ce ne dorim?» Răspunsul trebuie să fie simplu, dar ferm: «Da, noi dorim asta». Concomitent, «Moldova, după exemplul Poloniei, ar trebui să utilizeze, ca instrument de lobby, cooperarea regională, sindicatele și să-și găsească avocați cu pondere în rândul membrilor UE, așa cum a fost Germania pentru Polonia».

I. Munteanu, directorul executiv al IDIS «Viitorul», a pus în centrul atenției modul de îndeplinire a Planului de Acțiuni RM-UE. În Raportul Comisiei Europene se specifică lista obiectivelor față de care s-a înregistrat un progres slab. Acestea sunt:

- capacitatea redusă de implementare a strategiilor;
- libertatea redusă a mass-media;

în cadrul unei conferințe de presă la Bruxelles, că, pe viitor, UE trebuie să se concentreze în direcția consolidării «casei comunitare»: sporirii competitivității economice și a ponderii sale politice în lume. În acest context, eforturile urmând să fie focalizate spre aprofundarea integrării țărilor-membre și mai puțin spre extinderea Uniunii.

În final, Gunter Verheugen a remarcat că eforturile se vor concentra pe integrarea pe «verticală», acordând prioritate următoarelor domenii:

- reușita reformelor interne, respectiv îmbunătățirea regulilor de funcționare a politicilor comune, sporirii transparenței și a «calității democratice» a aplicării acestor politici;

- intensificarea măsurilor de sporire a competitivității economice în vederea atingerii obiectivului fixat prin Strategia de la Lisabona (martie 2000), ca UE să devină în anul 2010 cea mai competitivă economie din lume, inclusiv implementarea reformelor necesare pentru a putea salvagarda «modelul social european»;

- combaterea crimei organizate și a terorismului, deoarece cetățenii comunitari au dreptul de a trăi în securitate;

- întărirea rolului și locului UE în lume, în scopul de a deveni un «global player».

Pe 16 martie 2006, în cadrul sesiunii plenare a Parlamentului European, s-a clarificat conceptul de «capacitate de absorbție» a UE, respectiv capacitatea

sa fizică de a primi noi membri.

Termenul de «capacitate de absorbție» a fost utilizat frecvent, îndeosebi, după respingerea prin referendum a Constituției UE în Franța și Olanda. Acest fapt a generat întrebări cu privire la disponibilitatea Uniunii Europene de a continua procesul de extindere. Noua Constituție trebuia să pună bazele instituționale pentru extinderea pînă la mai mult de 27 de membri, având în vedere că actualele tratate nu au nici o prevedere instituțională pentru următoarele etape.

În esență, termenul «capacitate de absorbție» nu este nou. Cu atât mai mult cu cât uneori este considerat în calitate de «al patrulea criteriu de la Copenhaga».

«Capacitatea de absorbție» relevă atât condițiile economice și politice, cât și capacitatea țărilor de a-și asuma obligațiile ce decurg din calitatea de membru al UE. Conform comisarului european pentru extindere Olli Rehn, ritmul extinderii trebuie să țină seama de capacitatea de absorbție a UE, ceea ce presupune existența unui echilibru instituțional, respectarea limitelor deficitului bugetar și implementarea eficientă a politicilor comune.

S-a mai specificat în discuții că este preferabil de folosit termenul «capacitate de funcționare». Ultimul termen nuanțează reformarea rapidă a structurilor UE, pentru a le face mai eficiente și mai democratice, pentru a acorda puteri sporite Uniunii în materie de politică externă și protecția

- corupția;
- intervențiile statului în sfera businessului;
- lipsa unor priorități clare de acțiune;
- existența unui mediu de reglementare dificil pentru afacerile private;
- respectarea insuficientă a drepturilor omului;
- independența limitată a justiției; prerogativele extinse și indefinite ale procuraturii.

Conducerea Republicii Moldova n-a soluționat problema unificării țării. Acesta s-a întâmplat ori din lipsa de idei (le manque d'idées), de voință politică sau de curaj, incapacitate a guvernului. Însă una este cert: Rusia demonstrează deschis pe plan internațional, că și în sec. XXI preferă o politică expansionistă. Astfel, la summitul G-8 din Germania (iunie 2007), președintele Rusiei, V. Putin, a afirmat deschis, de pe poziții imperiale: «Nimeni nu ne poate indica o diferență semnificativă între Kosovo și conflictele separatiste din Georgia, Republica Moldova sau Azerbaidjan. Prin urmare, o decizie luată în acest sens va fi în universală».

În legătură cu soluționarea unificării Republicii Moldova, Înalțul Reprezentant al UE în Republica Moldova, Kalman Mizeș a specificat că «rezolvarea corectă» nu înseamnă integrarea Republicii Moldova cu Transnistria.

cetățeanului împotriva terorismului și crimei la nivel internațional¹⁰.

G) Puterea tranziției și tranziția puterii în Republica Moldova¹¹

Acceptarea vectorului european de dezvoltare înseamnă că Republica Moldova își conturează soluționarea dilemei cu care se confruntă: în fine, își identifică clar **opțiunea între forța vieții sau își continuă plutirea pe apele vieții în calitate de societate dezorientată, debusolată, care în relațiile externe rămâne la cheremul fratelui mai mare.**

Prima cale aduce un suflu nou:

- **puterii tranziției acestui popor prin viață** (intensitatea înfăptuirii acestui proces în timp și spațiu depinde de abilitățile oamenilor de a transmite altora cunoștințele, experiența de viață, capacitatea de a acumula, de a înțelege și a acționa conform propriei puteri de schimbare);

- **tranziției puterii.** De exemplu, tranziția puterii politice spre o putere axată pe democrație, perceperea și respectarea identității poporului de la care și provine denumirea țării - Republica Moldova. Aceasta va genera societății micro- și macrostabilizare compatibilă în timp și spațiu. Va canaliza sensibilitatea oamenilor de diverse etnii spre un numitor comun, care va aduce încredere fiecăruia în viitorul țării, va alimenta respectul și toleranța față de cei din jur.

Experiența creării și prosperării națiunilor țărilor dezvoltate relevă:

- **pe de o parte, că dezvoltarea pe calea evolutivă este mai preferabilă, deoarece fenomenul identității naționale a unui popor este perceput în calitate de piatră unghiulară a culturii, în general, și a culturii economice în particular.** Drept suport conceptual a așteptărilor poate servi opinia scriitorului francez Victor Hugo (1802-

1885), potrivit căruia națiunile vechiului continent se vor uni într-o societate supremă și vor forma o frăție a Europei, fără a pierde caracteristicile remarcabile ale identității lor:

- **pe de altă parte, presiunea competitivă pe care timpul o rezervă fiecărei țări își are specificul său.** În Republica Moldova această presiune este multiplicată de:

a) existența economiei duale: mediul rural al Republicii Moldova este afectat de sărăcie și șomaj mai grav decât cel urban. Potrivit Biroului Național de Statistică, 73,3% dintre șomeri sunt persoane cu experiență în muncă, durata medie a șomajului constituind 19 luni. Fiecare al treilea șomer se află în șomaj 12 luni și mai mult, fiecare al cincilea - 24 de luni și mai mult, iar 26,5% fac parte din categoria tinerilor cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani. La momentul cercetării urmau o formă de instruire doar 0,7% din totalul șomerilor.

Numărul persoanelor declarate plecate la lucru în alte țări sau în căutare de lucru constituia circa 335 mii persoane. Două treimi din cei declarați plecați sunt bărbați. Aceeași pondere le-a revenit și persoanelor plecate din localitățile rurale¹².

b) realizarea tranziției de la o economie agrar-industrială la o economie modernă de tip informațional;

c) faptul că edificarea economiei de tip informațional în baza criteriilor de performanțe a forței de muncă și a procesului inovativ cu caracter «social» depinde, în mare măsură, de capacitatea și responsabilitatea fiecăruia de a înțelege și implementa recomandările științei în practică. Menționăm acest fapt fiindcă, actualmente, în republică se neglijează deseori adevărul. Pe cînd acțiunile de

formulare a deciziilor ne cer o tratare clară a lucrurilor, iar raportul mijloace-scop trebuie să fie ancorat atât în interesul național, cât și în știință. În acest caz, inconsecvențele de ordin conceptual, aflate la baza politicilor implementate, vor fi minimale. Cu părere de rău, cu totul altfel stau lucrurile în Republica Moldova «al cărei venit a scăzut cu 70% de la începutul tranziției sale spre economia de piață și care trebuie să cheltuiască ...70% din buget cu restituirea datoriilor contractate»¹³;

d) situația că sufletul cetățeanului Republicii Moldova oglindește în mod exact istoria zbuciumată a Basarabiei.

Experiența țărilor axate pe democrație relevă că factorii de decizie trebuie să-și asume eficiența în soluționarea a două tipuri de probleme cu care se confruntă, în egală măsură, atât instituțiile publice, cât și cele private:

- identificarea interesului comun ancorat în știință și experiența economiilor prospere;
- realizarea acestui interes comun necesită conturarea celor mai eficace modalități de cooperare și coordonare¹⁴.

Concluzii

1. Integrarea Republicii Moldova în spațiul socioeconomic european prezintă un proces complex, iar realizarea lui are o importanță vitală pentru prosperarea țării.

2. Integrarea republicii în spațiul socioeconomic european se poate efectua în baza simbiozei politicului și economicului. În cadrul acestei simbioze porta-voce aparține politicului. Ultimul și joacă rolul de catalizator al acțiunilor de integrare deoarece totul, în fine, depinde de voința, curajul, verticalitatea și inteligența politicianilor în promovarea deciziilor de aderare la UE.

3. Simbioza politicului și economicului alimentează și asigură schimbarea

paradigmei dezvoltării: "Trecerea de la producția de masă la prosperarea țării prin intermediul maselor ce își doresc să-și urmeze inteligent destinul".

Însă implementarea simbiozei politicului - economicului și noii paradigme de dezvoltare necesită de la fiecare actor un nou sistem de gândire ce și deschide noi posibilități în realizarea trinomului "cercetare - inovare - dezvoltare". Formula respectivă evidențiază că într-o lume ce cunoaște noi grade de intensitate concurențială creșterea potențialului competitiv devine prioritatea nr. 1.

4. Pe de altă parte, noul sistem de gândire prezintă un pas hotărâtor și în depășirea modelului "dezvoltării în risipă". Ultimul este depășit deja din punct de vedere istoric. Însă, cu părere de rău, mai există sub aspect empiric.

Prin urmare, starea deplorabilă a lucrurilor, sărăcia, debusolarea societății, incertitudinea din unele economii ex-socialiste generează pesimismul în felul de a fi al compatrioților. În acest context devine actuală ideea lansată de Friedrich Nietzsche în lucrarea "Amurgul idolilor" sau Cum se filozofează cu ciocanul (1889): "Oricât de molipsitor ar fi pesimismul, în general, el nu sporește totuși starea maladivă a unei epoci, a unui popor; el pur și simplu, vestește, este expresia că de bolnavă este societatea respectivă".

5. În fine, noul mod de gândire și de a fi al fiecăruia trebuie să semnifice apropierea omului de "ordinea naturală a lucrurilor". Sub acest unghi de vedere este important să învățăm de la:

- floare, care prin naturalețea sa și este atrăgătoare;

- apă - statornicia urmării căii alese când nici un obstacol nu-i poate opri mișcarea;

- pasări, care își monitorizează mereu capacitatea vitală de a zbura;

- soare, cum să cunoști vremea;

- nufăr, ca să fii mereu curat etc.

Prin urmare, învățând de la natură, concomitent, ne vom dezobișnui de a ne

justifica slăbiciunile și eșecurile, vom percepe că spre scopuri conduc doar eforturile și nicidecum dorințele noastre. Ultimele, pur și simplu, ne fac slabi fiindcă aduc în noi doar vremelnicia.

BIBLIOGRAFIE

1. D. Drăghicescu. Din psihologia poporului român. Historia. - București, 2006. - P. 69.
2. D. Drăghicescu. Lucrarea citată. - P. 67-70, 442-443.
3. Dicționar Enciclopedic Ilustrat. Chișinău, «Cartier», 1999. - P. 1186, 1355, 1380.
4. D. Drăghicescu. Lucrarea citată. - P. 81-86.
5. E. Dobrescu. Integritatea europeană – un deziderat istoric. Tribuna Economică, nr. 14, 2003. - P. 72.
6. Vezi: «Timpul» din 8 iunie 2007. - P. 10.
7. European Economic Area (EEA) - înființată prin tratatul de la Oporto, din 2 mai 1992, din care fac parte 15 state membre ale UE plus Islanda, Norvegia și Liechtenstein. Prezintă un Acord de Asociere constituit în baza articolului 238 al Tratatului de la Roma.
8. E. Dobrescu. Integritatea europeană – un deziderat istoric. Tribuna Economică, nr. 14, 2003. - P. 73-74.
9. În 1957 această organizație includea 6 țări, în 1973 - 9, în 1981 - 10, în 1986 - 12, în 1995 - 15, în 2004 - 25 și de la 1 ianuarie 2007 – 27 de țări.
10. Perspectivele extinderii Uniunii Europene până în 2015. Tribuna Economică, nr. 27, 2006. - P. 84- 86.
11. Republica Moldova: dimensiunile reformelor. Pontos, Chișinău, 2002.
12. Vezi: «Timpul», 12 iunie 2007. - P. 3.
13. Joseph E. Stiglitz. Globalizarea (speranțe și deziluzii). Editura Economică. - București, 2005. - P. 419.
14. Sub acest unghi de vedere prezintă interes experiența franceză de conexiune a structurilor instituționale și mediului cultural în care acestea sunt implementate. Vezi: Nicolas Meisel. «Un autre regard sur la gouvernance d'entreprise», publicat în revista «Problèmes économiques», nr. 2868, 2 februarie 2005.

Prezentat : 16 noiembrie 2007.

Recenzent : Tatiana MANOLE, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar.

E-mail : zbirciog57@mail.ru